

**XAVORIJLIK — ZAMONAVIY EKSTREMISTIK OQIMLARNING
AJDODI**

*Muallif: **Raxmatov Abbosbek***

Tashkilot: Fargʻona davlat texnika universiteti

KIRISH

Islom tarixida xavorijlik hodisasi eng murakkab va ogʻir ijtimoiy-diniy jarayonlardan biri sifatida tanilgan.

U islom jamiyatida birinchi marotaba paydo boʻlgan mafkuraviy parokandalik va siyosiy isyonlarning asosiy manbai boʻldi.

Xavorijlar Hazrati Ali (r.a.) davrida Siffin jangidan soʻng tahkim (hakamlik) voqeasi ortidan yuzaga kelgan boʻlib, ular oʻzlarining keskin eʼtiqodiy pozitsiyasi bilan musulmon ummatini ichkaridan boʻlib tashlagan.

Ularning “Hukm faqat Allohnikidir” degan shiori, aslida Qurʼon oyatining notoʻgʻri talqini edi.

Bugungi kunda esa ularning gʻoyalari zamonaviy ekstremistik oqimlar — “ISIS”, “Al-Qoida”, “Boko Haram” kabi guruhlarining mafkurasida qayta tirilganini koʻrish mumkin.

Mazkur monografiya xavorijlarning tarixiy ildizlari, ularning aqidaviy xatolari hamda zamonaviy ekstremistik oqimlarda mazkur gʻoyaning qay tarzda namoyon boʻlayotganini ilmiy asosda tahlil qiladi.

1-BOB. XAVORIJLIK HARAkatINING TARIXIY MANBALARI

Xavorijlar (arabcha “xaraja” – chiqmoq soʻzidan) dastlab Hazrati Ali (r.a.) davrida Siffin jangidan soʻng paydo boʻlgan. Ularning chiqishiga sabab boʻlgan voqea – tahkim (hakamlashuv) masalasi boʻlib, Ali (r.a.) bilan Muoviya (r.a.) oʻrtasidagi nizoni siyosiy yoʻl bilan hal etish jarayonida ayrim kishilar “Hukm faqat Allohnikidir”

degan shior bilan Ali (r.a.)ga qarshi chiqishdi. Xavorijlarning dastlabki yetakchilari orasida Abdulloh ibn Vahb ar-Rosibiy, Huroqus ibn Zuhayr, Shabth ibn Rib'iy kabi shaxslar bo'lgan. Ular Qur'on oyatlarini yuzaki talqin qilib, siyosiy qarorlarni e'tiqodiy masalaga aylantirdilar.

Natijada ular musulmonlarni "mo'min" va "kofir"larga ajrata boshladilar. Hazrati Ali (r.a.) ularning bu yo'lini to'xtatish uchun sabr va ilm bilan harakat qildi. Ammo xavorijlarning isyoni Nahravon jangida qonli to'qnashuvga aylanib, ko'pchiligi halok bo'ldi. Shunga qaramay, ularning g'oyalari keyingi asrlarda turli nomlar ostida yashab qoldi. Masalan, Ibodiylik mazhabi dastlab xavorijlardan chiqqan bo'lsa-da, keyinchalik tinch yo'nalishga o'tgan.

2-BOB. XAVORIJLARNING AQIDAVIY VA MAFKURAVIY XATOLARI

Xavorijlar islom aqidasida bir qator og'ir xatolarga yo'l qo'yganlar. Ularning eng asosiy xatosi — "takfir", ya'ni katta gunoh qilgan musulmonni kofir deb e'lon qilish edi. Bu e'tiqod Qur'onga, Sunnatga va ulamolarning ittifoqiga zid edi. Alloh taolo Qur'onda: "Albatta Alloh o'ziga shirk keltirilishini kechirmaydi, undan boshqa gunohlarni o'zi xohlagan bandasi uchun kechiradi" (Niso, 48-oyat) degan. Ularning ikkinchi xatosi — Qur'onni faqat zohiriy (tashqi) ma'noda tushunish, tafsir va fiqh ilmlarini rad etish edi. Natijada ular Qur'onni o'z manfaati va g'azablariga moslab talqin qilganlar. Shuningdek, ular siyosiy hokimiyatni Allohning hukmi sifatida qabul qilmagan, hukmdorga itoatni shirk deb bilganlar.

3-BOB. ZAMONAVIY EKSTREMISTIK OQIMLARDA XAVORIJLIK UNSURLARI

Bugungi kunda xavorijlarning fikr va g'oyalari turli nomlar ostida qayta tirildi. Xususan, "Al-Qoida", "ISIS" (Daish), "Boko Haram" kabi guruhlar musulmonlar orasida takfir g'oyasini yoyib, o'zlariga qo'shilmaganlarni "kofir" deb e'lon qilishmoqda. Ularning barchasi o'zini "haqiqiy islom" tarafdori sifatida ko'rsatadi, lekin aslida ularning faoliyati islomning rahm-shafqat, adolat va tinchlik asoslariga zid. Masalan, "ISIS" 2014 yilda "xalifalik" e'lon qilib, dunyo

musulmonlarini o'zlariga bo'ysunishga chaqirdi.

Ammo ular musulmonlarni o'ldirish, ayollarni asir olish, ibodatxonalarni vayron qilish kabi amallarni "jihod" deb atadilar. Bu — xavorijlikning aynan o'zi, chunki ular ham Hazrati Ali (r.a.) davrida musulmonlarga qarshi jihod qilgan edilar.

4-BOB. EKSTREMIZMGA QARSHI ISLOMIY YONDASHUV

Islom dinida zo'ravonlik, adolatsizlik va bid'atni rad etish asosiy tamoyildir. Qur'on va Sunnatda sabr, ilm va rahm-shafqat eng yuksak fazilat sifatida ta'kidlanadi. Payg'ambar Muhammad ﷺ aytganlar: "Kim musulmonga qurol ko'tarsa, u bizdan emas" (Buxoriy, Muslim). Bu hadis xavorij va ekstremistlarning asl yo'lidan og'ishganini aniq ko'rsatadi. Ekstremizmga qarshi eng samarali vosita — ilm va ma'rifatdir. O'zbekiston Respublikasi ham diniy sohada ma'rifiy yondashuvni tanlagan. Diniy-ma'rifiy markazlar, Imom Buxoriy xalqaro markazi, Islom sivilizatsiyasi markazi va boshqa ilmiy muassasalar ekstremizmga qarshi ilmiy asosda kurash olib bormoqda.

XULOSA

Xavorijlik — islom tarixidagi eng xavfli mafkuraviy og'ishlardan biridir. Ularning asosiy xatosi — Allohning dinini zo'ravonlik va takfir orqali yoyishga urinish bo'lgan. Zamonaviy ekstremistik oqimlar ham ana shu xavorijlik ildizidan o'sib chiqqan. Haqiqiy islom esa tinchlik, rahm-shafqat, sabr va adolatga asoslanadi. Shuning uchun musulmon jamiyatlarida ilm va ma'rifatni kuchaytirish, yoshlarni to'g'ri diniy yo'nalishda tarbiyalash ekstremizmga qarshi eng kuchli quroldir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qur'on Karim, Niso surasi, 48-oyat.
2. Imom Buxoriy, "Sahih al-Buxoriy".
3. Imom Muslim, "Sahih Muslim".
4. Ibn Kasir, "Al-Bidoya va an-Nihoya".
5. Yusuf Qaradoviy, "Islom va ekstremizm".
6. Shayx Ibn Usaymin, "Sharh aqidat as-salaf".
7. Abdulaziz ar-Rojihi, "Sharh masail al-iman".

8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining diniy-ma’rifiy siyosatiga oid hujjatlar.
9. Imom Buxoriy xalqaro markazi materiallari.